ATMINTINĖ ŽMONĖMS · LAW24.LT

Kaip pagrįsti pajamų kilmę

Pirma pagrįsti privalo VMI – ji turi paaiškinti, kaip apskaičiavo sumą. Bet jei su ja nesutinkate, pagrįsti, kodėl ji neteisinga, privalote jūs. Gyventojų pajamų mokestį VMI gali perskaičiuoti už einamuosius ir penkerius praėjusius metus – todėl dokumentus reikia turėti ilgiau, negu daugelis tikisi. Parengta pagal 2026 m. spalio 29 d. galiojančius teisės aktus.

Kam priklauso pareiga įrodyti

Dvi pareigos, ir jos nelygios

VMI privalo pagrįsti jums apskaičiuotas mokesčio ir su juo susijusias sumas. (MAĮ 67 str. 1 d.) Tai reiškia, kad jos sprendime turi būti aišku, iš kur paimtas kiekvienas skaičius.

Jūs privalote pagrįsti, kodėl tos konkrečios sumos neteisingos – jei su jomis nesutinkate. (MAĮ 67 str. 2 d.)

Praktinė išvada: **ne jūs turite iš anksto įrodinėti kiekvieno euro kilmę**, bet jei VMI nurodė konkretų neatitikimą, atsakyti į jį teks jums – ir geriausia dokumentais, o ne pasakojimu.

Kada klausimas apie pajamų kilmę iškyla

- **VMI pranešimas apie neatitikimus** – deklaruotos pajamos nesutampa su registrų, bankų ar trečiųjų asmenų duomenimis.
- **Operatyvus patikrinimas ar mokestinis tyrimas** – VMI prašo paaiškinti konkrečius įnašus į sąskaitą, grynųjų pinigų operacijas ar įsigijimus.
- **Didesnis įsigijimas** – nekilnojamasis turtas, automobilis, statybos, kai jų vertė neatitinka deklaruotų pajamų.
- **Banko klausimynas dėl lėšų kilmės** – tai atskira, pinigų plovimo prevencijos pareiga; bankui atsakoma nepriklausomai nuo VMI.

Kuo pagrindžiama – pagal šaltinį

1. **Darbo užmokestis, ligos ir socialinės išmokos.** VMI šiuos duomenis jau turi; pakanka nurodyti laikotarpį ir mokėtoją. Jei suma didesnė už deklaruotą – reikia darbdavio pažymos.
2. **Turto pardavimas.** Pirkimo–pardavimo sutartis, banko pavedimas arba pakvitavimas, **ir įsigijimo dokumentas** – be jo neįmanoma parodyti, kad pelnas mažas arba jo nėra.
3. **Paskola.** Rašytinė sutartis su data, suma, grąžinimo terminu ir faktinis lėšų perdavimo įrodymas. **Grynaisiais perduota paskola be jokio pėdsako yra silpniausias įrodymas** – jei įmanoma, perveskite per banką.
4. **Dovana.** Nurodykite dovanotoją ir giminystės ryšį – nuo to priklauso apmokestinimas (žr. toliau).
5. **Palikimas.** Paveldėjimo teisės liudijimas, notaro dokumentai.
6. **Ankstesni santaupos.** Senesni banko išrašai, ankstesnių metų deklaracijos, turto deklaracija. Vien tvirtinimas „turėjau sutaupytų“ be dokumento paprastai nepriimamas.
7. **Pajamos iš užsienio.** Užsienio darbdavio ar mokesčių administratoriaus dokumentai, pavedimų išrašai. Būtina patikrinti, ar šios pajamos Lietuvoje deklaruotos.

Dovanos: kada mokesčio nėra

Neapmokestinamos dovanojimo būdu gautos pajamos iš **sutuoktinių, vaikų (įvaikių), tėvų (įtėvių), brolių, seserų, vaikaičių ir senelių**. (GPMĮ 17 str. 1 d. 26 p.)

Iš **kitų gyventojų** gautos dovanos neapmokestinamos tik tiek, kiek jų suma (vertė) per mokestinį laikotarpį **neviršija 2 500 eurų**. (GPMĮ 17 str. 1 d. 26 p.)

Tame pačiame punkte – ir paveldėjimo būdu gautos pajamos, kurios yra paveldimo turto mokesčio objektas.

Dėdės, tetos, pusbrolio, sugyventinio ar draugo dovana **į giminystės sąrašą nepatenka** – jai taikoma 2 500 eurų riba.

Turto pardavimas: kada pelnas neapmokestinamas

Ne individualios veiklos turto pardavimo pajamų ir įsigijimo kainos bei susijusių išlaidų **skirtumas iki 2 500 eurų** per mokestinį laikotarpį neapmokestinamas (netaikoma atliekoms ir atskirai išvardytam turtui). (GPMĮ 17 str. 1 d. 27 p.)

Registruotas kilnojamasis daiktas (pavyzdžiui, automobilis), **įsigytas anksčiau negu prieš 3 metus** iki pardavimo ir įregistruotas Europos ekonominės erdvės valstybėje – pajamos neapmokestinamos. (GPMĮ 17 str. 1 d. 28 p.)

Kiek metų atgal gali būti tikrinama

Gyventojų pajamų mokesčiui – penkeri metai, ne treji

Bendra taisyklė: mokestį apskaičiuoti ar perskaičiuoti galima **ne daugiau kaip už einamuosius ir trejus praėjusius kalendorinius metus**, skaičiuojant atgal nuo tų metų sausio 1 d., kuriais pradedama apskaičiuoti. (MAĮ 68 str. 1 d.)

Bet gyventojų pajamų mokesčiui (išskyrus individualios veiklos pajamų mokesčio dalį) terminas ilgesnis – **einamieji ir penkeri praėję kalendoriniai metai**. (MAĮ 68 str. 4 d. 1 p.)

Praktinė išvada: **paskolų sutartis, pirkimo dokumentus ir banko išrašus saugokite bent šešerius metus**. Iki tol išmestas lapas vėliau gali kainuoti mokestį nuo visos sumos.

Jei pagrįsti nepavyksta

1. Kai mokesčių mokėtojas nevykdo ar netinkamai vykdo pareigas apskaičiuoti mokesčius, bendradarbiauti, tvarkyti apskaitą ir saugoti dokumentus, ir dėl to VMI negali nustatyti prievolės įprastine tvarka, **mokestis apskaičiuojamas pagal VMI įvertinimą**. (MAĮ 70 str. 1 d.)
2. Įvertinimas turi atitikti **protingumo ir, kiek objektyviai įmanoma, teisingo prievolės dydžio nustatymo kriterijus** ir atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes. (MAĮ 70 str. 1 d.) Todėl net šiame etape verta teikti visus turimus dokumentus – jie mažina įvertinimo sumą.
3. Jei nė viena pusė neturi pakankamai įrodymų, galimas **susitarimas dėl mokesčio dydžio**. (MAĮ 71 str. 1 d.) **Jį pasirašius prarandate teisę ginčyti apskaičiavimo teisingumą**, o VMI nebegali apskaičiuoti didesnės sumos. Sprendimas neatšaukiamas – prieš pasirašant pasitarkite.

Turinio viršenybė prieš formą

Jei sandoris sudarytas **turint tikslą gauti mokestinę naudą**, VMI neatsižvelgia į formalią išraišką ir atkuria slepiamas aplinkybes. (MAĮ 69 str. 1 d.)

Bet principas veikia ir **jūsų naudai**: kai suklysta įforminant dokumentus ar veikla neatitinka formalių reikalavimų, **tačiau jos turinys atitinka tikrąsias aplinkybes**, mokestis apskaičiuojamas pagal turinį. (MAĮ 69 str. 2 d.) Netvarkingai įformintas, bet tikras sandoris nėra automatiškai pralaimėtas.

Jūsų teisės procese

- **Dalyvauti mokestinio patikrinimo procese** ir **teikti paaiškinimus bei atsikirtimus dėl patikrinimo akto**. (MAĮ 36 str. 5, 6 p.)
- **Būti atstovaujamas** savo atstovo – ir pas VMI, ir mokestinį ginčą nagrinėjančiose institucijose. (MAĮ 36 str. 4 p.)
- **Nevykdyti neteisėtų nurodymų**, įskaitant teisę atsisakyti pateikti duomenis, **kuriais nedisponuojate ir kaupti neprivalote**. (MAĮ 36 str. 8 p.)
- **Gauti sprendimą dėl patikrinimo akto tvirtinimo** ir visus kitus su prievolės dydžiu susijusius sprendimus. (MAĮ 36 str. 7 p.)

Kita vertus, privalote **bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi ir vykdyti jo teisėtus nurodymus**, taip pat **saugoti dokumentus** ir pateikti patikrinimui reikiamus dokumentus bei informaciją. (MAĮ 40 str. 2, 6, 8 p.)

Ko nedaryti

- **Nekurkite dokumentų atgaline data.** Tai jau ne mokestinė, o baudžiamoji rizika, ir paprastai išaiškėja sulyginus datas su banko operacijomis.
- **Neaiškinkite žodžiu to, ką galima parodyti dokumentu.** Paaiškinimas be priedo svarsto, dokumentas įrodo.
- **Neteikite dalies dokumentų „kol kas“.** Nepaaiškintas tarpas sąskaitoje traukia papildomą klausimą ir prailgina tyrimą.
- **Neignoruokite pranešimo apie neatitikimus.** Nesureagavus VMI pereina prie įvertinimo. (MAĮ 70 str.)
- **Nepasirašykite susitarimo dėl mokesčio dydžio neperskaičiavę.** Po jo ginčo nebebus. (MAĮ 71 str. 1 d.)
- **Neišmeskite dokumentų po trejų metų.** Gyventojų pajamų mokesčiui taikomas penkerių metų terminas. (MAĮ 68 str. 4 d. 1 p.)

Teisinis pagrindas. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, suvestinė redakcija – 36, 40, 67, 68, 69, 70, 71 straipsniai. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, suvestinė redakcija – 17 straipsnio 1 dalies 26, 27 ir 28 punktai. Tekstas tikrintas Teisės aktų registre (e-tar.lt) 2026-10-29.

Reikia pagalbos?

Portale **law24.lt** rasite **paaiškinimo VMI dėl pajamų kilmės** pavyzdį ir paskolos sutarties formą. Jei VMI jau surašė patikrinimo aktą arba taiko įvertinimą pagal MAĮ 70 straipsnį, per skiltį „Advokato pagalba“ galite kreiptis į specialistą.
Verslo ir apskaitos klausimais – **fdd24.com**.

Ši atmintinė yra bendro pobūdžio informacija, o ne individuali teisinė konsultacija. Konkrečiu atveju sprendimas priklauso nuo faktinių aplinkybių.